

Елена Козакова

СОВРЕМЕННАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И КУЛЬТУРЫ УКРАИНСКИХ ЦЫГАН СОВЕТСКОГО ПЕРИОДА

В статье рассмотрена современная историография советских цыган. Прослежено формирование научного интереса среди ученых к истории украинских цыган в СССР. Особое внимание уделяется изучению судьбы цыган во Второй мировой войне. Анализ работ современных цыганологов позволяет определить текущее состояние исследований, их основные направления и перспективы.

Ключевые слова: историография, СССР, Украина, цыгане, цыганология.

Olena Kozakova

MODERN HISTORIOGRAPHY STUDY OF HISTORY AND CULTURE OF UKRAINIAN GYPSY SOVIET PERIOD

The article considers the modern historiography of Soviet Gypsy. Premises of appearing the interest among scientists towards the situation of Ukrainian Gypsy in the USSR are studied in the article. Particular attention is paid to the history of the Second World War. The analysis of papers of modern researchers allows us to determine the current state of the research, their main directions and prospects.

Key words: Gypsy, gypsology, historiography, Ukraine, USSR.

УДК 327(477)

Наталія Чорна

РОЛЬ ПОЛЬЩІ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

З'ясовано особливості відображення у роботах українських дослідників ролі Польщі в інтеграції України до ЄС. Розглянуто підходи до пояснення причин заангажованості офіційної Варшави у відносинах Української держави із Євросоюзом, оцінено успіхи, досягнуті на цьому шляху. З'ясовано наукове обґрунтування проблеми, вказано на необхідності її подальшого вивчення.

Ключові слова: Україна, Польща, європейська інтеграція, Європейський Союз, українська історіографія.

Європейський вибір зовнішньої політики України, незмінно декларований політико-владними колами держави і відображений у низці нормативно-правових актів та програмних документів, традиційно викликає стійкий дослідницький інтерес, отримує відповідне теоретико-методологічне та концептуальне осмислення в наукових дослідженнях і публікаціях. Праці, представлені, насамперед, статтями, монографіями, дисертаційними роботами і аналітичними дослідженнями, безумовно, свідчать про актуальність проблеми.

Відмінною рисою багатьох досліджень є висвітлення взаємин України із Європейським Союзом (далі – ЄС) у впливі на них польського чинника. Інтерес офіційної Варшави до відносин України з ЄС учені називають однією із магістральних ознак "української політики" III Речі Посполитої і пояснюють його впливом об'єктивних чинників внутрішнього і зовнішнього характеру.

Отримавши належне відображення у низці публікацій, аспект проблеми, разом з тим, до цих пір не став предметом спеціального історіографічного дослідження. Враховуючи прискорене накопичення тематичних праць, відсутність відповідних історіографічних робіт стає усе більш очевидною. Об'єктивна необхідність підведення підсумків у з'ясуванні ролі Польщі у взаєминах України з ЄС, систематизації та узагальненні досягнутих успіхів, обумовила підготовку пропонованої роботи, її змістовне наповнення.

Як свідчить історіографічний аналіз, прикметною рисою української наукової думки є обґрунтування інтересу Польщі до європейського майбутнього України російським чинником. Показовим, на нашу думку, є дослідження В. Каспрука [1, с. 27–29], у якому, зокрема, зазначається, що для країн пострадянського простору, розташованих між Європою і Росією, зі зміщенням на Схід кордонів ЄС небезпека потрапити в російську сферу впливу стала особливо актуальною. Щоб не допустити повторного перетворення України в складову частину модернізованої Російської імперії, офіційна Варшава робить усе можливе для наближення її до Європи.

Значний інтерес представляє публікація Т. Возняка [2]. Певною мірою, поділяючи думку про те, що інтеграція України в ЄС означатиме її виключення із російської сфери впливу, однозначно бажане для офіційної Варшави, автор одночасно ставить під сумнів зацікавленість Польщі у

якнайшвидшому вступі України в ЄС. Очевидно, що у разі приєднання Української держави до ЄС, обсяги допомоги, яку з європейських фондів отримує Польща, істотно скоротяться. Будучи менш всього у цьому зацікавленою, офіційна Варшава, на думку дослідника, підтримуватиме Україну настільки, щоб вона продовжувала залишатися "буфером", який відділяє Польщу від Росії, не претендуючи при цьому на кошти ЄС.

Із зауваженням Т. Возняка погоджується О. Знахоренко. Зі вступом України до ЄС, окрім конкуренції за фінансування, двом країнам доведеться змагатися також за інвестиції, ринки збуту і увага з боку впливових країн Заходу, – переконана дослідниця [3, с. 97].

Зацікавленість офіційної Варшави у відносинах зі своїми східними сусідами Ю. Котляр [4, с. 120–126], О. Снігир [5, с. 128–133] пояснюють її прагненням посилити позицію Польщі в ЄС.

У публікації М. Алексієвця і Я. Секо [6, с. 85–106] сприяння Польщі інтеграційним успіхам України пояснюється прагненням офіційної Варшави забезпечити розширення зони миру і стабільності в Європі, створення умов для розвитку економічної співпраці, зміцнення демократичних інститутів, протистояння глобальним загрозам.

У роботі В. Гевко [7, с. 364–370], предметом дослідження якої стали політичні відносини України та Польщі, згадується про організовану в грудні 1995 р. за участю української сторони варшавську зустріч парламентських делегацій держав із регіону Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЕ). Повноважні представники країн-членів Центральноєвропейської ініціативи (далі – ЦЕІ), а одночасно кандидатів на членство у ЄС, серед іншого обговорили проблему співпраці України з ЄС. І хоча Україна, враховуючи власні економічні проблеми, питання про членство в ЄС не порушувала, у заяві О. Мороза, який представляв на зустрічі її інтереси, йшлося про прагнення України до участі в процесах політичної інтеграції, в тому числі у рамках ЄС. Вираженням підтримки Польщею курсу України на інтеграцію в загальноєвропейські економічні та політичні структури в публікації названо запрошення президентом А. Квасневським українського колеги Л. Кучми до участі в неофіційній зустрічі глав держав європейського регіону, що відбулася 7–8 червня 1996 р. у Ланьцуті. Долучаючи Україну до обговорення питань про розширення НАТО і вступ до ЄС, офіційна Варшава таким чином демонструвала прихильність європейського вибору українських колег.

Офіційні заяви, у яких Польща відкрито і однозначно почала заявляти про свою готовність підтримувати євроінтеграційні намагання України, дослідники датують другою половиною 1990-х рр. Так, у роботах В. Гевко [7, с. 364–370], О. Знахоренко [3, с. 90–98], В. Трохимовича [8, с. 121–133], зокрема, наголошується на тому, що перша офіційна заява про прагнення Польщі надавати нашій країні практичні консультації з питань інтеграції в ЄС була зроблена Президентом Республіки Польщі (далі – РП) А. Квасневським у ході офіційного візиту до Варшави Президента України Л. Кучми у червні 1996 р. Крім того, під час зустрічі президентами підписано декларацію, одним із положень якої визначалася готовність двох країн підтримувати одна одну на шляху інтеграції в європейські структури.

Львівські учені К. Кіндрат і С. Трохимчук у монографії "Українсько-польські відносини на зламі тисячоліть" [9] зазначили, що, лобіюючи інтереси України в Європі, Польща прагнула прискорити власне входження у ЄС, а також підвищити вплив і авторитет двох держав на міжнародній арені. Одночасно Україна, підтримуючи Польщу на шляху європейської інтеграції, сподівалася на прискорене отримання повноправного членства в ЦЕІ та Центральноєвропейська асоціація вільної торгівлі (далі – СЕФТА). Крім того, зв'язки з Польською державою та спільні кордони з новими членами НАТО та ЄС розглядалися як такі, що сприяють безпеці України, а також стимулюють її приєднання до цих структур. "Більше не викликає сумніву, що шлях до Європи проходить для України насамперед через Варшаву", – відзначили дослідники [9, с. 72].

Конкретні заходи, які здійснила офіційна Варшава на підтримку євроінтеграційного курсу України, розглянув Ф. Медвідь [10, с. 33–38]. Публікація містить огляд низки ініціатив і пропозицій, представлених польськими політиками союзним інститутам, їх критичний аналіз.

На думку С. Павленка [11, с. 30–39], вінцем співробітництва України та Польщі, покликаною сприяти входженню у ЄС, стала постійна українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції, створена у 1999 р. Її засідання, що проходять під патронатом прем'єр-міністрів двох держав, стали формою передачі українським колегам інтеграційного досвіду Польщі, знань про входження у ЄС, дають можливість комплексно аналізувати співпрацю України та Польщі у наближенні до стандартів ЄС.

Відображенням зацікавленості Польщі у поглибленні співробітництва України з ЄС Л. Чекаленко [12, с. 139–146] вважає оприлюднені Міністерством закордонних справ (далі – МЗС) РП наприкінці 2002 р. пропозиції щодо "східного виміру" ЄС, положення яких, серед іншого, передбачали, що Україна, за умови виконання "копенгагенських критеріїв", повинна отримати чітку перспективу можливого вступу до ЄС, одночасно рівень відносин ЄС із Україною не повинен бути нижче рівня відносин ЄС – Росія.

У публікації О. Антонюка [13, с. 4–7] високі оцінки одержало створення Парламентської асамблеї України та РП, одним із завдань якої визначалося вироблення загальних підходів до адаптації національних законодавств до нормативних актів ЄС. На першій сесії, що відбулася у жовтні 2003 р., на обговорення сторін винесено питання подальшого розвитку українсько-польських відносин у контексті розширення ЄС.

Прикметною характеристикою багатьох досліджень є обґрунтування необхідності звернення України до польського досвіду інтеграції до ЄС. Серед інших, у своїх роботах на це вказують В. Бочаров [14, с. 129–136], О. Брусиловська [15, с. 641–647], С. Василенко [16, с. 57–61], А. Киридон [17, с. 3–9; 18, с. 47–53], Ф. Медвідь [10, с. 33–38]. Дослідники апелюють до схожості ситуації у Польщі (напередодні вступу до ЄС) та Україні, а також готовності офіційної Варшави надавати українським колегам дієву допомогу в вибудовуванні взаємин із Брюсселем. Найбільшу цінність для України, на думку фахівців, становить польський досвід ринкових трансформацій, адаптації до стандартів ЄС індустріальної системи та законодавчої бази.

Досвід європейської інтеграції Польщі, можливість його застосування в процесі інтеграції до ЄС України, безпосереднього висвітлення зазнав у дисертаційному дослідженні М. Басараба [19]. У роботі розглянуті політичні, економічні та юридичні аспекти відносин між Польщею та ЄС, проаналізовано їх нормативно-правове та інституційне забезпечення. Вказуючи на низку помилок, які в процесі інтеграції в ЄС допустила Україна, автор підкреслює необхідність реалізації низки заходів, здатних забезпечити їй отримання статусу асоційованого члена співтовариства [19, с. 11].

Зі вступом до ЄС, Польща отримала додаткові можливості не лише для впливу на східну політику співтовариства, а й для безпосередньої участі в її реалізації. "Серед провідних членів ЄС вперше з'явилася країна, яка чітко заявила про підтримку курсу України на членство в ЄС. Таким чином, істотно поліпшилися умови лобювання українських інтересів і позицій безпосередньо в центрах прийняття рішень Європейського Союзу", – зазначав Ф. Медвідь [10, с. 35]. Як член ЄС, Польща здатна сприяти підписанню угод між Україною та ЄС, розвивати спільні проекти за участю України та країн ЄС на українсько-польському кордоні. Констатуючи важливу підтримуючу роль, яку у відношенні до України відіграє Польща, А. Пивоваров назвав її "послом європейського вибору" Української держави [20, с. 715].

Роль Польщі у розвитку відносин України з ЄС досліджено у дисертаційній праці В. Гевко [21]. Автор проаналізувала зусилля польської дипломатії, скеровані на поглиблення взаємовідносин сторін, з'ясувала вплив на них інтеграції Польщі до ЄС у 2004 р. Незважаючи на перспективи, що відкрилися перед Україною, внаслідок зміщення кордону співтовариства на Схід, автор вказує на небезпеку перетворення його у лінію поділу між Україною і розширеним ЄС. Щоб цього не сталося, Україна, звернувшись до відповідного досвіду Польщі, повинна забезпечити адаптацію правових і господарських умов до союзних стандартів.

У світлі проблеми, що досліджується, уваги заслуговують роботи С. Стоєцького. Із наближенням "великого розширення" ЄС, дослідник констатував активізацію прагнення Польщі до "будівництва мостів між ЄС і східними сусідами РП, участі у виробленні ЄС концепції східного виміру, східної політики ЄС в цілому" [22, с. 147]. Прикметно, що політика сприяння Україні в її відносинах з ЄС підтримувалася на рівні вищих органів державної влади Польщі і не викликала протиріч серед ідейно-політичних сил.

Безпосередньо, розгляду позиції Польщі щодо питання європейської інтеграції України С. Стоєцький присвятив окремий розділ дисертації [23]. Дослідник відзначив зусилля, яких, аби не допустити негативного впливу на Україну інтеграції Польщі в ЄС, була змушена докладати офіційна Варшава. У ситуації, коли перспектива членства Української держави в співтоваристві залишається незрозумілою, її підтримка Польщею набула особливо важливого значення. Одночасно у Варшаві не приховували, що голос Польщі на користь України звучатиме тим очевидніше, чим міцнішою буде демократія і глибшими економічні реформи.

Певною мірою на відносинах України із ЄС позначилися події "помаранчевої революції". За активного посередництва Польщі в особі діючого Президента РП А. Квасневського керівництво ЄС пішло на зміну позиції щодо України. Свідченням відмови Брюсселя від "мовчазної позиції", на думку О. Брусиловської [15, с. 641–647], стало прибуття в Україну союзної делегації на чолі з Х. Соланою, її участь у врегулюванні конфлікту. Безсумнівним досягненням Польщі дослідниця називає ухвалення європарламентом 13 січня 2005 р. безпрецедентної для інститутів ЄС резолюції щодо України. У ній європарламентарі закликали Раду, комісію та держав-членів розглянути додаткові форми асоціації із Україною, надати їй чітку європейську перспективу. Крім того, європарламент зобов'язувався "допомагати і підтримувати Україну" в процесі трансформації, покликаної забезпечити їй повноправне членство у ЄС.

Констатуючи в 2004 р. зацікавлення до України з боку ЄС, дослідники, разом з тим, відзначають, що досягти реальних успіхів у відносинах із Брюсселем "помаранчевій команді" не

вдалося. Зокрема, О. Брусиловська [15, с. 641–647], вказує на неясність пріоритетів нової влади, В. Посельський [24] – на неспроможність глави держави сформулювати цілісну і довготермінову стратегію інтеграції України до ЄС, О. Яніна [25, с. 155–159] – на суперечності у таборі переможців.

Взаємовідносини із Польщею, яка у той час вже була членом ЄС і демонструвала виняткову активність у підтримці європейського курсу України, в такій ситуації стали виключно важливими для Української держави. Так, О. Брусиловська [15] вказує на підготовку польськими фахівцями більшої частини документів, яких для переговорів з Україною вимагала єврокомісія, а також відчутне збільшення заяв повноважних представників Польщі щодо підтримки розширення ЄС на Схід і вступу до нього України. Ю. Котляр [4, с. 120–126] звертає увагу на спроби Польщі шляхом активізації взаємин із державами-членами ЄС сприяти створенню політичних передумов для приєднання України до нього уже в найближчій перспективі. А. Кудряченко [26, с. 147–154] вельми показовим вважає утворення у 2009 р. в управлінні комітету європейської інтеграції Польщі спеціального підрозділу – відділу технічної допомоги Україні. Попри те, що у жодній із країн ЄС такого органу, який би займався проблемами країни немає, створений за ініціативою Польщі, без наполягань української сторони.

Значним фактологічним матеріалом і виваженим аналізом історичних подій привертають увагу дослідження А. Киридон. Комплексне вивчення взаємин України та Польщі, з'ясування їх змісту і характеру динаміки дозволили автору зробити висновок про те, що позиція Варшави, як одного із найбільш важливих партнерів України на міжнародній арені, захисника її інтеграційних прагнень, формувалася упродовж тривалого періоду, однак остаточне оформлення отримала зі вступом Польщі до НАТО і ЄС. Першим серйозним кроком на шляху підтримки Польщею України стала висунута польськими дипломатами у січні 2003 р. ініціатива розробки "східного виміру" політики ЄС, яке, серед іншого, має містити концепцію особливих відносин із Україною. Однак пропозиції, що передбачають чітке визначення перспективи членства України в ЄС, а також негайне надання їй статусу країни із ринковою економікою, належної підтримки серед країн-членів співтовариства не отримали. Вступ Польщі до ЄС і "помаранчева революція" в Україні наповнили взаємини двох держав новим змістом і надали нові можливості для лобювання польськими дипломатами євроінтеграційних устремлень Української держави. Безпосереднім їх відображенням дослідниця називає польсько-шведську ініціативу "Східне партнерство", покликану забезпечити "реальне прискорення процесу приєднання України (поряд з іншими східноєвропейськими державами) до інтеграції з ЄС" [18, с. 50].

У роботі Т. Сидорук [27] осмисленню піддалися ініційовані Польщею заходи, що скеровувалися на розвиток східної політики ЄС, поглиблення взаємовідносин співтовариства із сусідами на Сході. Датуючи закріплення за Польщею ролі європейського адвоката східних сусідів 1989 р., автор розглядає її еволюцію, аналізує наповненість конкретними подіями. Досить показовим став неофіційний документ із пропозиціями щодо майбутніх взаємин розширеного ЄС з його новими сусідами на сході, розроблений МЗС РП у грудні 2002 р. У ньому Польща аргументовано доводила виняткову важливість для Європи співробітництва з Україною. Черговим проявом підтримки Польщею співпраці ЄС з Україною стало представлення офіційною Варшавою на розгляд Брюсселя у 2006–2007 рр. документів "Європейська політика сусідства – Східний вимір" і "Відносини ЄС – Україна: польські пропозиції", наскрізною ідеєю яких було обґрунтування необхідності переглянути "політику сусідства", що її реалізовував Брюссель та приділити більшу увагу взаєминам із сусідами на сході. Головним успіхом Польщі у цьому напрямку стала розроблена спільно зі Швецією ініціатива "Східне партнерство". На її розгляді дослідниця зосередилася більше: проаналізувала зусилля, яких довелося докласти Польщі, щоб програма була схвалена співтовариством; визначила цілі, досягти яких покликана ініціатива; представила бачення програми політичними колами Польщі.

Питання "Східного партнерства" в сучасному історіописанні займає помітне місце. Незмінно викликаючи стійкий інтерес, "Східне партнерство", враховуючи його "коротку історію", оцінюється досить неоднозначно. Як зазначено у роботі О. Брусиловської, "аналітики досі не можуть вирішити: розглядати це як успіх українсько-польського тандему чи навпаки" [15, с. 645].

Показово, що українські фахівці у своїх оцінках ініціативи виявилися досить категоричними. А. Гетьманчук [28], зокрема, зазначила, що, будучи відображенням проукраїнської позиції Польщі, "мірилом польських дій" на користь України в ЄС, програма, разом із тим, не має для Української держави ніякої додаткової вигоди. Очевидно, що для України, яка декларує прагнення до поглиблення двосторонніх відносин з ЄС, такого роду ініціатива не є особливо важливою. А. Кудряченко [26, с. 147–154] і Я. Матійчик [29, с. 24–31] польсько-шведську ініціативу оцінюють ще більш критично. Дослідники вказують на недостатню ефективність програми і називають її такою, що не відповідає інтересам України.

Передумови впровадження "Східного партнерства", його зміст, цілі, а також значення для України комплексного осмислення зазнали у публікації Ю. Макара і О. Добржанської [30, с. 15–19]. Сприйняття ініціативи в Україні, розуміння її важливості для наближення держави до ЄС, автори констатували через плюралізм поглядів. Вказавши на неспроможність "Східного партнерства" забезпечити у майбутньому країнам-учасникам членство у ЄС, майже повну відсутність у його рамках дієвих проектів, незрозуміле фінансування, а також недостатню зацікавленість у його успіхах як країн-учасниць, так і самого ЄС, дослідники назвали ініціативу малоефективною.

З 2010 р. українські дослідники досить однозначно почали заявляти, що перед партнерством двох держав, його розвитком у напрямку європейської інтеграції з'явилися серйозні виклики. В Україні з приходом до влади Президента В. Януковича намітилися кардинальні зрушення у зовнішній політиці: вибір моделі "стратегічної рівноваги" винесло на порядок денний поєднання курсу на інтеграцію з ЄС із подальшим розвитком взаємин стратегічного партнерства зі США, співпрацею з НАТО і кардинальним поліпшенням взаємин із Росією. Усе більше прагматизму у зовнішній політиці почала демонструвати Польща, очолювана Президентом Б. Коморовським. Вказуючи на "втому" Європи від української багатовекторності, а також "вербальний характер" прагнення України будувати європейське майбутнє, дослідники справедливо почали ставити під питання подальше використання Польщею практики лобювання євроінтеграційного курсу офіційного Києва.

Однак події, які почали розгортатися в Україні восени 2013 р., засвідчили безпідставність такого роду міркувань. Офіційна Варшава із уже звичною наполегливістю виступила на захист євроінтеграційних прагнень українського народу. Відмова державного керівництва від підписання політичної частини Угоди про асоціацію з ЄС спричинила масові акції протесту. Для участі у врегулюванні конфлікту між владою та народом в Україну прибула офіційна польська делегація. Підтримку українському народу у його боротьбі за європейські цінності продемонструвало польське суспільство. Враховуючи те, що в силу своєї сучасності зазначені питання перебувають у полі зору, насамперед, політологів, їх осмислення істориками залишається ще на часі. В очікуванні дослідника, головне, разом із тим, перебуває на поверхні: офіційна Варшава, попри передбачення, продовжує залишатися "адвокатом" України.

Таким чином, у працях українських дослідників обґрунтуванню ролі Польщі в стосунках України з ЄС приділено чимало уваги. Разом із тим, спеціального дослідження, присвяченого комплексному її аналізу, в українській історіографії досі немає. Важливість проблеми за умови недостатності її наукового осмислення обумовлює необхідність продовження дослідницького пошуку, заповнення існуючих прогалин. Першочергової уваги серед них, на нашу думку, потребує питання еволюції позиції офіційної Варшави щодо європейського курсу України.

Список використаних джерел

1. Каспрук В. Україну ніхто так не розуміє, як Польща / В. Каспрук // Сучасність. – 2008. – № 7. – С. 27–29.
2. Возняк Т. Польща: контексти відносин / Т. Возняк // День. – 25 травня 2004.
3. Знахоренко О. М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах / О. М. Знахоренко // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. пр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2008. – Вип. 2. – С. 90–98.
4. Котляр Ю. В. Україна і Польща в світлі інтеграційних процесів на початку ХХІ століття / Ю. В. Котляр // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. пр. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – Вип. 1. – С. 120–126.
5. Снігир О. В. Зовнішня політика Польщі та перспективи українсько-польського стратегічного партнерства / О. В. Снігир // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 1 (№ 18). – С. 128–133.
6. Алексієвцев М. Зовнішня політика України в контексті сучасних цивілізаційних викликів / М. Алексієвцев, Я. Секо // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця]. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – Вип. 3. – С. 85–106.
7. Гевко В. Основні тенденції політичного українсько-польського співробітництва в 1993–1996 роках / В. Гевко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця]. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003. – Вип. 3. – С. 364–370.
8. Трофимович В. Політичні відносини України та Республіки Польща / В. Трофимович // Наукові записки "Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України". Серія: Політичні науки. – Острого: Вид-во Нац. ун-тету "Острозька академія". – 2010. – Вип. 4. – С. 121–133.
9. Кіндрат К. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть: монографія / К. Кіндрат, С. Трохимчук. – Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2002. – 112 с.
10. Медвідь Ф. М. Стратегічне партнерство України і Польщі в умовах багатопольярного світу / Ф. М. Медвідь // Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 1 (28). – С. 33–38.
11. Павленко С. Відносини України і Польщі в контексті європейської інтеграції / С. Павленко // Україна і Польща – стратегічне

партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє: зб. наук. пр. / Таїсія Зарецька (заг. ред.). – К., 2002. – Ч. 2. – С. 30–39. 12. Чекаленко Л. Д. Без незалежної України не було б незалежної Польщі / Л. Д. Чекаленко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип. 15. Світова та українська дипломатія: історичний досвід, сучасний стан, перспективи / [За заг. ред. Б. І. Гуменюка, В. Г. Ціватого]. – К., 2009. – С. 139–146. 13. Антонюк О. С. Становлення та розвиток українсько-польських відносин (1991–2003) / О. С. Антонюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Вип. 74–76. – К., 2004. – С. 4–7. 14. Бочаров В. В. Євроінтеграційні орієнтири стратегічного партнерства України і Республіки Польща / В. В. Бочаров // Сучасна українська політика. Спецвипуск: Україна як суб’єкт сучасних цивілізаційних процесів. – К.: Фенікс, 2011. – С. 129–136. 15. Брусиловська О. І. Зовнішня політика України після 2004 року: східноєвропейський вимір / О. І. Брусиловська // Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки. – Одеса: Астропринт, 2009. – Т. 14. – Вип. 13. – С. 641–647. 16. Василенко С. Європейський вектор української геополітики / Світлана Василенко // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 57–61. 17. Киридон А. Україна – Польща: сучасний стан і перспективи узгодження зовнішньополітичних орієнтирів / А. Киридон // Історія України. – 2012. – № 13–14 (749–750). – С. 3–9. 18. Киридон А. М. Україна – Польща: узгодження зовнішньополітичних орієнтирів / А. М. Киридон // Слов’янський вісник: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 11. – С. 47–53. 19. Басараб М. Б. Досвід європейської інтеграції Польщі: перспективи для України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 21.01.01 “Основи національної безпеки держави” / М. Б. Басараб. – К., 2004. – 15 с. 20. Пивоваров А. С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства / А. С. Пивоваров // Держава і право. – 2008. – № 1(39). – С. 710–716. 21. Гевко В. Р. Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В. Р. Гевко. – Чернівці, 2005. – 20 с. 22. Стоєцький С. В. Концепція стратегічного партнерства в політиці Республіки Польща щодо України / С. В. Стоєцький // Політичний менеджмент. – 2005. – № 3 (12). – С. 147–158. 23. Стоєцький С. В. Україна в зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” / С. В. Стоєцький. – К., 2007. – 18 с. 24. Посельський В. У пошуках оптимальної стратегії євроінтеграції / В. Посельський // Дзеркало тижня. – 10 лютого 2006 – № 5. – С. 5. 25. Яніна О. Вплив ЄС на польсько-українські стосунки в постбіполярну епоху / О. Яніна // Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки. – Одеса: Астропринт, 2010. – Т. 15. – Вип. 7. – С. 155–159. 26. Кудряченко А. І. Європейський вибір України: необхідність, реалії, перспективи / А. І. Кудряченко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2009. – Вип. 15. – С. 147–154. 27. Сидорук Т. Польське бачення Східної політики Європейського союзу / Т. Сидорук // Наукові записки “Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України”. Серія: Політичні науки. – Острог: Вид-во Нац. ун-тету “Острозька академія”. – 2010. – Вип. 4. – С. 188–198. 28. Гетьманчук А. Польские страхи Украины / А. Гетьманчук. – Режим доступу: <http://www.inosmi.ru/ukraine/20100601/160326784.html>. 29. Матийчик Я. Реалии отношений Евросоюз – Восточная Европа: имитация, лукавство и похороны интеграции / Я. Матийчик // Между Востоком и Западом. В поисках новых плоскостей и инструментов регионального сотрудничества: матер. междунар. эксперт. конф. (Вроцлав, 15–16 ноября 2012 г.). – Вроцлав, 2012. – С. 24–31. 30. Макар Ю. Східне партнерство та Україна / Ю. Макар, О. Добржанська // Зовнішні справи. – 2011. – № 3. – С. 15–19.

Наталья Черная

РОЛЬ ПОЛЬШИ В ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ: ИНТЕРПРЕТАЦИИ УКРАИНСКИХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ

Вьяснены особенности отображения в работах украинских исследователей роли Польши в интеграции Украины в ЕС. Рассмотрены подходы к объяснению причин ангажированности официальной Варшавы в отношениях Украинского государства с Евросоюзом, дана оценка успехам, достигнутым на этом пути. Вьяснено меру научного обоснования проблемы, указано на необходимость ее дальнейшего изучения.

Ключевые слова: Украина, Польша, европейская интеграция, Европейский Союз, украинская историография.

Nataliya Chorna

THE ROLE OF POLAND IN EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE: INTERPRETATION BY UKRAINIAN RESEARCHERS

This is an analysis of the publications of Ukrainian scholars which, to a variable degree of objectivity, substantiate the role of Poland in the relations between Ukraine and the European Union. It is ascertained that while recognizing the importance of support by the Official Warsaw of the Euro-integration aspirations of the Ukrainian colleagues, the researchers, at the same time, have different views on Poland's interest for Ukraine. Besides the prevailing trend to explain the promotion of the Ukraine-EU relationship by Poland desire to avert Ukraine moving back to the Russian sphere of influence, the scholars also point out to Poland's endeavour to strengthen, in such a way, its position in EU and to expand the stability and safety area in Europe. Ascertain the level of scientific insight into the problem and substantiates the need of further investigation into the problem.

Key words: Ukraine, Poland, European integration, European Union, Ukrainian historiography.

УДК 930(477.83/.86)

Іван Куций

ІМАГОЛОГІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ОБРАЗІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти вивчення цивілізаційних образів в українській інтелектуальній традиції. З'ясовано придатність імагології як дослідницької стратегії для вивчення цивілізаційних образів. Охарактеризовано особливості інтерпретації "своїх" та "чужих" світів в українській історичній думці. Проаналізовано український орієнталізм як специфічний спосіб сприйняття та описування "чужого" життєпростору.

Ключові слова: імагологія, "свій", "чужий", образ цивілізації, орієнталізм.

Специфіка сучасної геополітичної ситуації в Україні та світі актуалізує дослідження цивілізаційних образів в українській інтелектуальній думці. Загострена сьогодні проблема "цивілізаційного вибору" та цивілізаційної ідентичності України спричинила в останні роки появу багатьох наукових праць на цю тему. При цьому спостерігається певна неузгодженість та відсутність взаємозв'язку між емпіричними та теоретичними студіями у цій царині. В результаті чого маємо ситуацію, коли емпіричні дослідження базуються на принципово відмінних дослідницьких стратегіях; автори послуговуються різним термінологічно-понятійним апаратом. При цьому теоретичні розвідки на цю або дотичні теми залишаються інколи не поміченими. Не завжди враховується належним чином і міждисциплінарний підхід, адже дослідження цивілізаційних образів та цивілізаційної ідентичності належить до сфери цивіліології (чи цивіліографії) – міждисциплінарного напрямку, що знаходиться на перетині історії, історіографії, філософії, політології, соціології, літературознавства, психології тощо. Однією із провідних дослідницьких стратегій для дослідження образів цивілізацій/світів може стати імагологія.

На сьогодні в Україні цей відносно новий науковий напрям вже знайшов чимало своїх прихильників у деяких соціогуманітарних дисциплінах, насамперед у літературознавстві та культурології. В історичній науці він лише входить у широкий вжиток у якості дослідницького інструментарію. Тому спробуємо оцінити його методологічну придатність для дослідження цивілізаційних образів, що побутували (і побутують) у текстах українських істориків. Це і є головною метою цієї статті.

Гене́за цивілізаційних уявлень, як і будь-яких інших форм колективної ідентичності, передбачає застосування методу "іншування" "чужого". Визначення власного цивілізаційного образу "Ми" вимагає творення образів "інших" спільнот. Зрозуміло, що наукову значимість матиме аналіз не лише власної цивілізаційної ідентичності українських інтелектуалів, а й особливостей сприйняття ними "інших" та "чужих" світів. У цьому полягає важливість імагології як теорії інтерпретації образів/іміджів "іншого/чужого". В українській науці вже неодноразово з'ясовувалася специфіка імагологічного методу дослідження образів "свого/чужого". Однак, у більшості випадків це здійснювали не історики, а представники інших гуманітарних наук, насамперед літературознавці. У соціологію термін "імагологія" увів у 1922 р. американський учений В. Ліппман, але виокремлення його як самостійного дослідницького напрямку пов'язують з діяльністю школи "Анналів". Перебуваючи у полі негативізму і критики упродовж 1950–1980-х рр., в останні два десятиліття імагологія стала популярною теорією у більшості галузей соціогуманітаристики.